

Václavík, David

Kulturní válka: dvě podoby americké společnosti

In: Václavík, David. *Proměny americké religiozity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 109-122

ISBN 978-80-210-6596-3; ISBN 978-80-210-6599-4 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128689>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

IV. Kulturní válka: dvě podoby americké společnosti

Jedním z „velkých“ témat, s nimiž se můžeme setkat při studiu historie a transformací americké religiozity, je bezesporu problematika vztahu mezi náboženstvím a politikou, resp. sekulární sférou. Na konsekvence tohoto komplikovaného vztahu můžeme narazit v mnoha různých oblastech, počínaje otázkou oddělení státu a náboženství a konče například fenoménem tzv. občanského náboženství (civil religion). Avšak první zmíněná rovina, tedy **problematika oddělení státu a náboženství**, je klíčem k pochopení celé řady procesů, které zásadním způsobem determinují nejen politické aktivity a veřejné působení mnoha náboženských skupin působících ve Spojených státech, ale i základní komunikační, ekonomické a sociální strategie těchto skupin.

V této souvislosti je však třeba si uvědomit, že i navzdory obecnému přesvědčení, že princip oddělení státu a náboženství je nedílnou součástí „americké náboženské mentality“, **neexistuje v této otázce ani dnes konsensus**. Jedním z hlavních důvodů je především to, že se vyskytují přinejmenším dvě dosti odlišná zdůvodnění tohoto principu.

První z nich je možné označit jako **nábožensko-teologické** a jeho představitelem je např. náboženský nonkonformista a zakladatel kolonie na Rhode Islandu **Roger Williams**, který byl přesvědčen, že striktní oddělení státu a náboženství (zejména pak státu a církve) je nutnou podmínkou pro vytvoření obce Boží, v níž bude možné plně rozvíjet křesťanství založené na osobním vztahu mezi konkrétním věřícím a Bohem. Separace státu a náboženství tak byla vlastně prevencí před zásahy státu či státem preferovaného náboženství, respektive církve, do oblasti individualizované cesty v hledání a dosahování spásy.

Druhé zdůvodnění můžeme označit jako **sekulární**. Jeho zřejmě nejznámějším reprezentantem byl **Thomas Jefferson**, který byl přesvědčen, že odluka státu a náboženství a na ní založený sekulární charakter Spojených států je nezbytnou podmínkou jak pro naplňování lidské svobody neomezované žádnými ideologiemi, ale i obranou před vnitřními konflikty, které by americkou společnost mohly potkat, pokud by v ní existovalo úzké sepětí politické moci a náboženství. V tomto duchu formuloval nejen tzv. Virginská statuta, ale stál i za vznikem prvního dodatku americké ústavy. Od jeho vzniku je ale veden jakýsi pomyslný „ideologický spor“ týkající toho, které zdůvodnění je to legitimní

a „více americké“, a mající zcela zásadní konsekvence pro interpretace některých problémů a s nimi spojených postojů (např. založení hodnot sdílených americkou společností; cíle, které americká společnost sleduje; sebeidentifikace Spojených států; apod.). Ty se pak odrážejí v klíčové otázce: *Do jaké míry má či může být náboženství společensky angažované? Resp. co je ještě akceptovatelná angažovanost náboženství, aniž by byl porušen princip oddělení státu a náboženství?*

Jednou z oblastí, která se stává v této otázce „bitevním polem“ je **americké veřejné školství**, které by mělo být podle 1. dodatku americké ústavy prosté všech náboženských prvků. Prvním velkým střetem byl tzv. **Opičí proces** (Scopes vs. Tennessee, 1925), který byl vyvolán snahou středoškolského učitele biologie Johna Scopesa začlenit do výuky, vedle v té době na amerických školách tzv. biblického pásu převládajícího kreacionismu, také darwinovu evoluční teorii. Tato snaha byla ovšem označena za porušení tzv. Butlerova zákona, který na území státu Tennessee zakazoval na veřejných školách vyučovat vše, co je v rozporu s Bibli, a Scopes byl proto obžalován. Proběhnuvší proces byl považován za jeden z **prvních veřejných střetů mezi tzv. liberálními sekularisty a fundamentálními evangelikály**, které posléze formovaly americkou politiku. Formálně byl Scopes shledán vinným, ale odsouzen byl jen k symbolické pokutě. Díky významné medializaci celé kauzy, během které většina velkých amerických deníků vykreslovala Scopesovy žalobce jako zpátečnické a omezené tmáře, se však skutečným vítězem procesu stal Scopes a jeho obhájci.

Scopesův proces však nebyl jediným střetem tohoto typu a už vůbec nebyl nějakým ojedinělým fenoménem. Spíše naopak. Stál na počátku série veřejných konfliktů často vrcholících v soudních sporech, během kterých se obě protivné strany (náboženští aktivisté i liberální sekularisté) dovolávaly 1. dodatku americké ústavy, stejně jako „podstaty amerického způsobu života“. Tyto střety gradovaly v období po 2. světové válce. Mezi nejvýznamnější patří kauza **Engel vs. Vital** (1962), během které Nejvyšší soud Spojených států zakázal jakékoli modlitby na veřejných školách, nebo **Epperson vs. Arkansas** (1968), v níž Nejvyšší soud prohlásil dosud platný Butlerův zákon zakazující výuku, která je v rozporu s Bibli, za porušení 1. dodatku.¹¹⁹

Později, od druhé poloviny 60. let 20. století, se vedle oblasti školství začala objevovat i další témata, zejména otázky jako státní regulace nebo naopak jejich omezení v oblasti potratů či asistované reprodukce, případně legalizace vztahů lidí stejného pohlaví, které se do veřejné debaty dostávají především díky liberalizaci americké společnosti

119 Detailní rozbor těchto a dalších kauz včetně jejich dopadu na americkou politiku a veřejný život viz Irons, Peter, *God on Trial. Landmark Cases from America's Religious Battlegrounds*, New York: Penguins Books 2007.

v 60. letech a v souvislosti s uvolněním legislativy v těchto oblastech. Zatímco liberální sekularisté je vítali jako další naplňování amerického snu o svobodě, náboženští konzervativci je vehementně odmítali a viděli v nich jen další z dokladů úpadku americké společnosti a porušení smlouvy s Bohem, díky které jsou USA vyvolenou zemí. Uvedené konfrontace postupně přerostly v ideologický střet často označovaný jako **kulturní válka**.

IV.1. Vznik metafory

Na rozdíl od rozšířeného obecného názoru je pojem „kulturní válka“ relativně mladý a objevuje se až na začátku 90. let 20. století, kdy ho ve svých pracech začal používat **James Davidson Hunter**. Poprvé se s ním můžeme setkat v jeho slavné knize *Kulturní války. Střet o to, jak vymezit Ameriku (Culture Wars. The Struggle to Define America)*¹²⁰, a to jako s **užitečným nástrojem pro uchopení zásadního rozdílu mezi tzv. ortodoxním a tzv. progresivistickým pojetím morálky**, které vede k rozdělení americké společnosti napříč třídami, náboženskými, rasovými, etnickými a politickými skupinami. Jak bylo již naznačeno, onen zásadní rozpor a s ním spojený střet nebyl něčím, co se objevilo jako blesk z čistého nebe, ale byl v podstatě vyvrcholením dlouho doutnajícího sporu, který velmi trefně vystihla Gertrude Himmelfarbová, když prohlásila, že „*kulturní válka se objevila v okamžiku, kdy [americká společnost] zároveň čelila ‚morálnímu úpadku‘ a ‚morální obnově‘ symbolizovaným úspěchem gangsta rapu a gospel rocku*“.¹²¹ Tento postřeh ukazuje historický i ideologický kontext, v němž pojem a koncept kulturní války vznikl.

Oním kontextem byla politická, ekonomická a morální krize, do níž se americká společnost dostala v 70. letech, a s ní spojené rozčarování, které nastalo během vlády Ronalda Reagana, do níž vkládaly konzervativní náboženské kruhy velké naděje, protože se považovaly za vítěze v politickém boji, k němuž došlo na přelomu 70. a 80. let 20. století.

120 Hunter, James Davidson, *Culture Wars. The Struggle to Define America. Making Sense of the Battles over the Family, Art, Education, Laws and Politics*, New York: Basic Books 1992.

121 Thomson, Irene Taviss, *Culture Wars and Enduring American Dilemmas*, Ann Arbor: Michigan of University Press 2010, s. 4.

Obr. č. 34: Paul Weyrich (1942–2008), spoluzakladatel Morální většiny. Na rozdíl od většiny jejích aktivistů byl Weyrich katolík. Zdroj: Paul Weyrich dead. In: Watch and download online [online] 20. 12. 2008. [vid. 2013-11-10]. Dostupné z <http://timepassonlines0.blogspot.cz/2008/12/conservative-activist-paul-weyrich-dead.html>

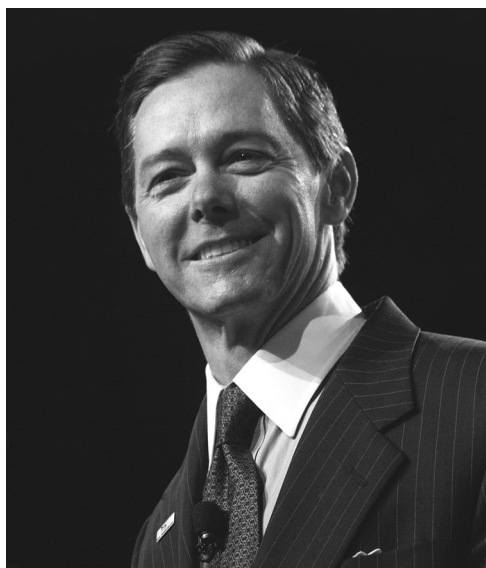
Tyto kruhy reprezentované skupinami, jako **Morální většina**, vedená **Jerry Falwellem** a **Paulem Weyrichem** (1942–2008), mobilizovaly své členy voláním po duchovní a morální obnově, které jediné byly chápány jako účinné nástroje obnovení americké společnosti a ozdravení americké politiky. Zároveň s sebou přinesly nový postoj a strategii v kritice soudobé sekulární společnosti, která byla založena na „*překonání sektářského rozdělení americké společnosti a zdůrazňování společných morálních principů, které byly v 60. a 70. letech údajně v ohrožení*“.¹²²

Díky tomu se různá témata a cíle, prezentované odlišnými náboženskými skupinami, soustředily pod jedním politickým a ideologickým deštníkem a byly velmi zřetelně deklarovány jako přání latentní většiny, ustrkované liberálními elitami. Exponenti tohoto hnutí, stejně jako tisíce dobrovolníků, se aktivně zúčastnili prezidentských a parlamentních voleb v roce 1980 a otevřeně podporovali Ronalda Reagana a republikánské kandidáty. Jimi podporovaní kandidáti dosáhli velkého triumfu a tento úspěch byl interpretován jako důkaz Boží vůle:

¹²² Rabkin, Jeremy, „The Cultural War That Isn’t“, in. *Policy Review* Issue 96 (August/September) 1999, s. 4

„Tyto volby byly důkazem, že Bůh byl na naší straně [...] Vítězství a úspěch, peníze a přístup do Bílého domu, do Kongresu a do médií, to vše dokazovalo, že Bůh nás podporuje a že potřebujeme jeho požehnání.“¹²³

Po „vítězných“ volbách však nastalo značné rozčarování, neboť ani prezident Reagan, ani Kongres kontrolovaný republikány neprosazovali agendu a cíle Morální většiny a s ní spojených skupin v takové míře a s energií, kterou tyto skupiny očekávaly. Zároveň s tím byla Morální většina systematicky obviňována svými politickými a ideologickými oponenty z tmářství, netolerance a rozdělování americké společnosti. Náboženští konzervativci organizovaní v Morální většině začali postupně ztrácet svůj původní vliv a od poloviny 80. let se dostávali do stále zřetelnější politické izolace a prezidentské volby v roce 1988 jen potvrdily tento trend. **Ralph Reed** (nar. 1961), nový výkonný ředitel tzv. **Křesťanské koalice**, která se stala následnickou organizací Morální většiny, shrnul tuto situaci výstižně, když prohlásil: „Nyní víme, že nejsme většina“.

Obr. č. 35: Ralph Reed (nar. 1961) – výkonný ředitel Křesťanské koalice. Zdroj: Gage Skidmore. Ralph E. Reed, Jr. In: Wikimedia Commons [online] 1. 3. 2011. [vid. 2013-11-10]. Pod licencí: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ralph_Reed_by_Gage_Skidmore.jpg

Od „zjištění“, že náboženští konzervativci netvoří v americké společnosti většinu, byl již jen krůček k tomu, aby sami sebe začali vnímat jako menšinu, která je obklíčena svými nepřáteli a musí s nimi svádět každodenní nesmiřitelný boj.¹²⁴ Je ale třeba říci,

¹²³ Thomas, Cal – Dobson, Ed, *Blinded by Might. Can the Religious Right Save America*, New York: Zondervan 2000, s. 45.

¹²⁴ Rabkin, Jeremy, „The Cultural War That Isn't...“, s. 5.

že s podobnými pocity je **možné se setkat i v některých kruzích liberálních sekularistů**, kteří se chápou rovněž jako osamocení bojovníci s netolerantními a reakcionářskými fundamentalisty, kteří odmítají rovnost pohlaví, svobodu vědeckého bádání, etnickou a náboženskou pluralitu Spojených států a kteří se snaží odstranit 1. dodatek americké ústavy.

Obr. č. 36: Jedním z velkých „ortodoxních“ témat je podpora tradiční rodiny. Zdroj: Archiv autora

Podle výše zmíněného Jamese Huntera jsou tyto a jim podobné pocity vyjádřením hlubokého kulturního schizmatu, který začal rozdělovat každou větší náboženskou tradici a rozčleňoval Spojené státy na **dva nesmiřitelné tábory**. Na jedné straně stojí evangelikální křesťané podporovaní tradicionalistickými katolíky, konzervativními židy a jejich politickými spojenci jako např. *Křesťanskou koalici (Christian Coalition)* či *Národním výborem pro právo na život (National Right to Life Committee)*. Tyto skupiny spojuje zejména jejich vazba a odvolávání se na externí, jasně vymežitelnou a zároveň transcendentní autoritu (tj. osobního Boha).¹²⁵ Hunter označuje tuto stranu kulturní války jako **ortodoxní**. Její protivník je tvořen těmi, kteří sdílejí tendenci k resymbolizaci

¹²⁵ Hunter, James Davidson, *Culture Wars. The Struggle to Define America...*, s. 44.

historické víry s ohledem na převládající předpoklady a požadavky současného moderního života. Tuto „stranu“ označuje jako **progresivisty**. Ti zahrnují velmi široké spektrum myšlenkových a sociálních hnutí – od tzv. mainlineových církví (např. Episkopální či Kongregacionalistické církve) organizovaných ve *Světové radě církví* až k sekulárním organizacím, jako např. *Americká unie pro občanské svobody* (*American Civil Liberties Union*) či *Národní organizace žen* (*National Organization of Women*).¹²⁶

Ideologický střet mezi ortodoxními a progresivisty je ale podle Huntera mnohem hlubším problémem, než aby se dal vysvětlit jen jako důsledek politické či náboženské příslušnosti. Obě strany kulturní války totiž **zdůrazňují poměrně široké spektrum problémů, které považují za důležité pro další osudy Spojených států**. Patří mezi ně takové otázky a problémy, jako např. role tradičních křesťanských hodnot v moderní (americké) společnosti, ale třeba také napětí mezi pragmatismem a morálkou, vztahy mezi individualismem a cíli společnosti jako celku, pojetí pluralismu v americké společnosti či postavení a role elit.¹²⁷ Tyto „obecné otázky“ jsou posléze reflektovány v konkrétních kontroverzních tématech, jakými jsou třeba sociální a politický respekt k homosexualitě, postoj k potratům či koncepci multikulturalismu, která jsou často interpretována jako symbolizace důležitých aspektů tzv. amerického způsobu života založeného na svobodě a individualismu. Stručně řečeno, koncept kulturní války je považován za klíč k pochopení identity amerického národa a jeho budoucnosti, a to s jistým eschatologickým přesahem.

Zhruba jeden rok poté, co Hunter uvedl koncept kulturní války do slovníku sociálních věd, se začal tento termín **uplatňovat i v politickém diskurzu**. Během kongresu Republikánské strany, který se konal v roce 1992 v texaském Hustonu, použil pojem kulturní válka **Patrick Buchanan** (nar. 1938), konzervativní politik a politický komentátor, který prohlásil, že kulturní válka se stala součástí střetu o duši Ameriky:

„Toto je náboženská válka o duši Ameriky, co se právě odehrává v naší zemi. Je to kulturní válka, stejně významná pro budoucí osud národa jako byla válka studená.“

Patrick Buchanan přitom explicitně spojil kulturní válku jakožto zásadní ideologický střet s problematikou potratů, homosexualitou, možností volby vzdělávacích programů a „radikálního feminismu“.

126 McConkey, Dale, „Whither Hunter’s Culture War? Shift in Evangelical Morality, 1988–1998“, in. *Sociology of Religion* 62/2 2001, s. 150.

127 Thomson, Irene Taviss, *Culture Wars and Enduring American Dilemas...*, s. 2.

Obr. č. 37: Patrick Buchanan (nar. 1938). Zdroj: Kyle Cassidy. Pat Buchanan. In: Wikipedia [online] 7. 3. 2007. [vid. 2013-11-10]. Pod licencí: Creative Commons Uvedte autora-Zachovejte licenci 3.0 Unported (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>). Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Pat_Buchanan.jpg

Popularizace konceptu kulturní války v 90. letech 20. století vedla na jedné straně k jeho dalšímu rozvíjení a k vášnivě kritice a odmítání na straně druhé. Jeho zastánci mezi sociálními vědci tvrdili, že existuje mnoho konkrétních a jasných důkazů, které jej potvrzují. Například podle *Johna Greena* and *Jamese Gutha* je to právě fenomén kulturní války, co nám umožňuje vysvětlit fakt, že náboženští aktivisté mají tendenci se identifikovat s politickou pravicí, a naopak méně tradicionalističtí aktivisté s levicí, a že tento „posun“ překrývá původní náboženské a etno-kulturní identity.¹²⁸ Podobně autoři jako *Corwin Smidt*, *Geoffrey Layman* a *Phil Hammond* tvrdili, že náboženská polarizace mezi obyčejnými občany odráží rozpory mezi politickými a náboženskými elitami. Tato a podobná tvrzení přitom vycházela zejména z analýz politických dokumentů, prohlášení a programů.

Polarizace americké společnosti během vlády George W. Bushe a nástup tzv. **Tea Party** podobné názory o posilování role kulturní války a jejích konsekvencí na veřejný život v USA jen podporoval. Oblíbený slogan členů a příznivců hnutí Tea Party – *Chci svoji zemi zpět* je pravděpodobně nejvýznamnější dokladem této tendence. Ortodoxní, řeče-

128 Green, John C. – Guth, James L., „A Look at Invisible Army. Pat Robertson's 1988 activist corps“, in: Green, John C. – Guth, James L. – Smidt, Corwin E. – Kellstedt, Lyman A. (eds.), *Religion and the Culture Wars*, New York: Rowman & Littlefield Publishers 1996, s. 137.

no Hunterovou terminologií, požadují radikální změnu, která povede ke znovu-ustanovení Spojených států jako křesťanské země stojící na smlouvě s Bohem. V tomto kontextu jsou pak i přírodní katastrofy, jako například hurikán Katrina, chápány jako „Boží odpověď na morální úpadek americké společnosti“:

„Jsem přesvědčen, že Bůh odsoudil New Orleans za prolévání nevinné krve skrze potraty [...] Boží prozřetelnost trestá hříchy našeho národa národními pohromami. A pokud budeme dále jako národ páchat hřích potratu, pak se na Ameriku snese ještě větší Boží hněv.“¹²⁹

(Steve Lefemine, *Columbia Christians for Life*)

Obr. č. 38: Problematika sexuality, zejména otázka uznání homosexuality, je jedním z velkých témat kulturní války. Zdroj: Bilerico Project. *Re-criminalize sodomy*. In: Wikimedia Commons [online] 17. 6. 2008. [vid. 2013-11-10]. Pod licencí: Creative Commons Uveďte autora 2.0 Generic (viz <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>). Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Re-criminalize_sodomy.jpg?uselang=cs

Tato prohlášení jsou pokračováním eschatologické logiky tradičních exponentů ortodoxie, jakými jsou např. Jerry Falwell či Pat Robertson, který krátce po 11. září 2001 prohlásil:

„Naše vláda napadla [svými kroky] Boha a my se pak ptáme, proč se to [útoky z 11. září] stalo? Stalo se to proto, že všemohoucí Bůh nás přestal chránit.“¹³⁰

(Pat Robertson)

¹²⁹ Cooperman, Alan, *Where most see a weather system, some see divine retribution*, Washington Post 04/09/2005 at: <http://www.washingtonpost.com/>.

¹³⁰ Pat Robertson's statement regarding terrorist attack, Christian Broadcasting Network 14/09/2001 at: <http://www.cbn.com/>.

Obr. č. 39: Pat Robertson (nar. 1930). Zdroj: Pat Robertson. In: *False prophets [online]*. [vid. 2013-11-10]. Dostupné z: http://www.whale.to/b/robertson_h.html

Volání po obnově původní, křesťanské Ameriky, se kterým se můžeme setkat na začátku nového tisíciletí, vychází v mnoha ohledech z rétoriky a „logiky“ převzaté od Morální většiny či Křesťanské koalice, ale je zároveň doplněno o nové prvky, k nimž patří zejména islamofobie a silné zdůrazňování tradičního amerického individualismu. Z této perspektivy je pak zřejmé, proč je současný americký prezident Barack Obama vnímán některými představiteli ortodoxie jako agent islámu a zároveň jako komunista.

IV.2. Kritika konceptu kulturní války

Všechny výše uvedené skutečnosti se zdají být jasným důkazem toho, že fenomén **kulturní války je konstitutivním a jedním z nejdůležitějších fenoménů současné americké společnosti**. Navzdory tomu se tento koncept kulturní války a zejména zdů-

ražňování jeho důležitosti pro pochopení proměn současné americké společnosti stává stále častěji předmětem ostré kritiky. Její část je založena na tvrzení, podle něhož „hodnotové rozdělení“, na které poukazují zastánci konceptu kulturní války, je velmi omezené a týká se v podstatě jen témat spojených s rodinou, jako např. potraty, plánované rodičovství, homosexualita, pornografie či dělba práce z hlediska genderu. Ostatní témata kulturní války, jako například otázka multikulturalismu, se ukazují být v podstatě společensky irelevantní.¹³¹

Mnozí další pak kritizují bipolární model kulturní války jako **velmi zjednodušující**. Například podle *Rhyse Williamse* je morální kontinuum (tedy typy postojů a s nimi sdílených hodnot) **mnohem více strukturované, než jak předpokládá koncept kulturní války, a zahrnuje i takové postoje, jako např. liberální kolektivismus či libertiánský individualismus**. Je proto přesvědčen, že interpretace založená na dualismu ortodoxie versus progresivismus není schopna adekvátně postihnout postoje Američanů k roli náboženství ve veřejné sféře.¹³²

Mnohem zásadnější kritika koncepce kulturní války se však opírá o relevantní sociologické výzkumy a šetření, které jasně ukazují, že velká část tvrzení, předpokladů a závěrů, s nimiž zastánci této koncepce pracují, je značně nadhodnocená a zkrslující. Dobrým příkladem je studie *Dalea McConkeyho* z roku 1998,¹³³ která na základě reprezentativního sociologického výzkumu ukazuje, že jednoznačná většina Američanů se identifikuje s umírněným pojetím křesťanství (65%), asi 23% s některou skupinou či myšlenkovým hnutím, které by bylo možné v Hunterově pojetí označit jako progresivistické, a jen 12 % se označuje za členy či sympatizanty evangelikalismu či jiné formy konzervativního křesťanství, které Hunter považuje za jádro toho, co označuje jako ortodoxie. Podobně i postoje k hlavním tématům debat, které se vedou v údajné kulturní válce, podle *McConkeyho* ukazují poněkud jiný obrázek, než tvrdí její zastánci. Poměrně jasně se to projevuje na případech postojů k homosexualitě, zapojování žen do veřejného a politického života či k otázkám spojených s nemaželskou sexualitou, které se v průběhu 90. let poměrně jasně proměnily, a to nejen ve skupině umírněných křesťanů, ale i mezi evangelikály:

131 Davis, Nancy – Robinson, Robert, „Are the Rumors of War Exaggerated? Religious Orthodoxy and Moral Progressivism in America“, in. *American Journal of Sociology* 102/3 1996, s. 780.

132 Více viz Williams, Rhys, „Culture Wars, Social Movements, and Institutional Politics“, in. Williams, Rhys (ed.), *Cultural Wars in American Politics*, New York: de Gruyter 1997, s. 283–297.

133 McConkey, Dale, „Whither Hunter's Culture War? Shift in Evangelical Morality, 1988–1998“, in. *Sociology of Religion* 62/2 2001, s. 149–174.

	ROK	PROGRESIVNÍ	UMÍRNĚNÍ	EVANGELIKÁLOVÉ
Sexuální vztahy mezi dospělými jedinci stejného pohlaví nejsou špatné	1988	30.2	9.5	1.4
	1998	51.6	26.0	4.2
Homosexuálům by mělo být umožněno promluvit na shromážděních sboru	1988	91.9	72.1	48.1
	1998	92.7	83.5	60.0
Homosexuálům by mělo být umožněno učit na univerzitách	1988	81.1	60.1	28.6
	1998	86.3	77.3	52.7

Tab. č. 4: Postoje k homosexualitě, 1988 and 1998¹³⁴

Uvedená tabulka jasně ukazuje postupnou liberalizaci postojů k homosexualitě, k níž v průběhu posledního desetiletí 20. století docházelo i mezi evangelikály, a zároveň i to, že „hodnotová“ propast mezi progresivisty a ortodoxními se pomalu ale jistě uzavírala. S podobnými trendy je možné se setkat i v jiných otázkách, jako např. vnímání pornografie či role žen ve veřejném životě. Na druhou stranu McConkey ukazuje, že velké rozdíly stále panují v otázce potratů. Na základě získaných dat pak McConkey dochází k závěru, že postoje americké veřejnosti se pohybují na poměrně široce vymezené škále a že jejich interpretace pomocí dvou extrémních pozic, jak je tomu v koncepci kulturní války, je nadále neudržitelná. Proto navrhuje, abychom místo metafory kulturní války používali spíše mätaforu **kulturní nerozhodnosti**. Je totiž přesvědčen, že žádné postoje, a to ani postoje evangelikálů, nejsou a nemohou být založeny na neměnném porozumění ortodoxních či jinak pojatých hodnot, ale že je nutné je vnímat kontextuálně ve vztahu k širší kultuře a jejím proměnám.¹³⁵

Poměrně skeptický postoj k užitečnosti konceptu kulturní války má rovněž *Irene Taviss Thomson*, jejíž kniha *Kulturní válka – přetrvávající americké dilema* představuje jednu z nejnovějších analýz tohoto fenoménu.¹³⁶ I podle ní jde o koncept, který je velmi zjednodušující a často dokonce v rozporu s prokazatelnou skutečností. Je totiž přesvědčena, že v 90. letech 20. století a v prvních desetiletích nového tisíciletí prošla americká společnost několika zásadními změnami, které vedly nikoli k její další polarizaci, jak předpokládali představitelé konceptu kulturní války, ale spíše k postupnému otupování

134 Ibid., s. 164.

135 Ibid., s. 170n.

136 Více viz Thomson, Irene T., *Culture Wars and Enduring American Dilemas*, Ann Arbor: Michigan of University Press 2010.

konfliktů a rozdílů, které se v 70. a 80. letech minulého století zdály být nepřekonatelné. To samozřejmě neznamená, že se z americké společnosti vytrácí či snad již dokonce vytratil konflikt. Jde spíše o to, že jeho podoba a role jsou poněkud jiné, než se zdálo v paradigmatu kulturní války. Zároveň ale platí, že koncept kulturní války je, spíše než analytickým nástrojem, formou symbolické interpretace:

„Kulturní války byly naplněny symboly – [symboly] věčných radikálů, sekulárních humanistů, křesťanských fundamentalistů, pohyby modernity či post-modernity a mizením tradičního. To, oč bychom se měli snažit, je pokusit se oddělit realitu od imaginace.“¹³⁷

Diskuse k tomuto tématu budou zcela jistě probíhat i v následujících letech. S velkou pravděpodobností se ale budou týkat spíše toho, jak se pojem kulturní války stal součástí politického slovníku a zařadil se mezi „silné symboly“ ideových střetů, a nikoli možnosti jeho dalšího využití v sociálních vědách. V jistém ohledu se tak pojem kulturní války zařadil vedle Huntingtonovy koncepce střetu civilizací.

IV.3. Výběrová bibliografie

- Green, John C. – Guth, James L. – Smidt, Corwin E. – Kellstedt, Lyman A. (eds.), *Religion and the Culture Wars*, New York: Rowman & Littlefield Publishers 1996.
- Hunter, James D., *Culture Wars. The Struggle to Define America. Making Sense of the Battles over the Family, Art, Education, Laws and Politics*, New York: Basic Books 1992.
- Hunter, James D. – Wolfe, Alan, *Is There a Cultural War? A Dialogue on Values and American Public Life*, Washington, D.C.: Pew Center Press 2006.
- Chapman, Roger (ed.), *Culture Wars. An Encyclopedia of Issues, Viewpoints, and Voices*, Armonk – London: M. E. Sharpe 2010.
- Irons, Peter, *God on Trial. Landmark Cases from America's Religious Battlegrounds*, New York: Penguins Books 2007.

137 Ibid., s. 219.

- Thomson, Irene T., *Culture Wars and Enduring American Dilemmas*, Ann Arbor: Michigan of University Press 2010.